

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: Dr. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton, másfél
íven. Előfizetési ár: egész évre 14 korona, fél-
évre 7 korona. Egyes szám ára 30 fillér.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Debreczen, Kollégium;
ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

A kenyeretadó gazda.

Lapunk folyó évi 11. számának *Különfélék* rovatában is említve volt az a rendkívül érdekes és tanulságos levélváltás, melyet a Budapesti Hírlap közölt; a folyó évi március 5-iki számban balogi Baloghy Béla honvédszázados, seregélyesi birtokos panaszkodó levelét s erre vonatkozó választ gróf Tisza Istvántól a következő számban. Egy csodálatos világ füstölög abban a panaszkodó levélben; a gondolkodásnak és érzésnek olyan világa, mellyel a keresztyén társadalomnak igen gyakran és nyomatékosan kellene foglalkozni, főként pedig a keresztyén tanítóknak a mindenféle iskolában és keresztyén lelkészeknek mindenféle templomokban.

„Nem fojthatom el kínos csodálkozásomat, hogy magyar földbirtokos tollából ilyen olvashattam“, — válaszolja rá Tisza gróf.

„Mint ivadéka oly családnak, — írja a levélíró, — mely a honfoglalás óta földesúr, a mozgósítás óta szolgáltam hazámat s most, hogy visszatértem, birtokomat félig elpusztítva, lerongálva, jóságomat agyonra verve találtam s lába kelt itt mindennek, ami csak megláncolva nem volt. Mindezt nem orosz, hanem saját népünk tevé, melynek ma evangélioma, hogy az az övé, mit ellop s kárörömmel árt, ahol lehet, kenyéradó gazdájának, mert minden úrban fanatikusan ellenséget lát“.

Én elképzelem szóról-szóra lehetnek az elvadult lelkiületet, melyet balogi Baloghy Béla úr, szíve szörnyű keserű indulatával, nyílt piacra dobott. Volt módomban tapasztalni, csendes, békés időben is, mélyen elszomorító indulatkavarodásokat, nemcsak földhözragadt tömegek útján, hanem a legfelső tízezer között is. Ma pedig... ugyan mit csinálnak — nem a seregélyesi parasztok, hanem a tudományos akadémiák halhatatlanjai!... És azok a mil-

liók, kik emberi jellegökből kivetkőzve, tépik egymásból az életet, pokollá és siralomvölgyévé túrva fel paradicsomi vidékeket!

De nem erről akarok én beszélni. Nem is arról, ami gróf Tisza Istvánt „kínos csodálkozásra“ hangolta, kijelentvén, hogy ahol urak és parasztok között ilyen kavarodások támadnak, ott mindig az urak annak okai... Én tovább akarok menni, — egész a gyökérig, sőt a gyökereken áthatoló tápláló elemekig, eltekintve minden személyes és egyéni vonatkozástól, — élettani, főként keresztyén szempontból nézve e dolgot.

Az én figyelmemet a *kenyéradó gazda* kifejezés ragadta meg. Nem most ragadta meg. Benne élek én is e gondolatvilágban s érzem annak keserűségét lépten-nyomon. Sőt arról is tisztában vagyok a magam lelkével, hogy ennek a vérben gőzölgő őrjöngésnek sok okai között, nem utolsó helyen áll az a gondolkodás, hogy ember adja a kenyeret és pedig az, aki se nem szánt, se nem arat, se nem süt.

Elemi igazságokat legnehezebben fogad be az ember agyveleje. Elemi igazság, hogy a kenyéret a föld termi emberi munka folytán. Elemi igazság, hogy „az Úr (nagy Ú-val) a föld és annak teljessége“ (24. zsoltár). Elemi igazság, hogy az Úr az embernek adta át a földet, „hogy művelje és őrizzze azt“ (I. Móz. 2:15.). Elemi igazság, hogy az ember életére a föld ad minden szükséges és gyönyörűségeket s a föld okos művelése és megőrzése az emberi művelődésnek egyedül biztos mutatója. Elemi igazság, hogy az iparnak minden gyártmánya, a kereskedelem minden közvetítése, a biztos használatnak minden rendőri és bírósági intézkedése, végeredményében a föld terményeiért van szervezve. Elemi igazság, hogy az emberi okos munka által is megszépült és gazdaggá tett földség, az emberi vágyak láncolatának végső kapcsa. Még a földi mennyországot ígérő leg-

tisztább szerelem is megfelelő természeti keretben találja fel boldogságát. És végül elemi igazság, hogy művelt emberek akkor érzik legédebben emberi lényegük magasztosságát, ha a földben munkáló alkotó erőkkel párosítva a maga testi, szellemi és erkölcsi erőit, ezzel mintegy részese lesz az örökkévaló teremtő hatalomnak és bölcseségnek. Ez az élet teljessége. Ennek örömet dalolja a költő a legfenségesebb himnuszokban: ennek szépségében fürdik a tiszta vallásos lélek, hevületében és alázatos elmélyedéseiben: ennek csodái előtt omlik le a „titkon érző böles lélek óhajtvá sejtése”.

És dacára ezen elemi igazságoknak, az ember ma is embertársa ellen fordítja — inkább romboló, mint alkotó erőit, kenyeretadó gazdál gondolván, képzelvén magát embertársára nézve, holott ezek és ezek eme képzelgők közül, egyebet se tesznek életükben, mint az embertársaik munkája által szerzett kenyeret unalommal és ködös hangulattal emésztgetik. Még jó, ha csak így!...

Sokszor elgondolkodom a mi keresztyén-ségünkről. Sohasem éreztem a tiszta krisztianizmusnak oly sötét golgotai arculesapását, mint e mai vérözön borzalmai között is szinte sátáni gúnnyal ható hipokritaságában az amerikai politikai vezetőségnek. El-elolvasgatom az elnöki üzenetet, közös imádkozásra, a békesség érdekében. Úgy meghatott, legelső közlése alkalmá-

val. Felolvastam gyülekezetem előtt is, magasztalva azt a népet, mely oly nagynak mutatja magát alázatos istenfiúságában. „Kiki a maga templomában megjeleni lartsa szent kötelességének, közös lélekkel kérjük a mindenható Istentől, hogy uralkodjék az emberek indulatain, hozza jóra a dolgokat, miket ők megváltatni képtelenek: legyen kegyelmes mindama nemzetek iránt, kik most a háború viharaiába belesodrótak, mutasson az ő kegyelmében szá munkra kivezető ösvényt a jelen veszedelemből stb., stb.”. Szinte láttam az Istenhez emelkedő kezeket, szíveket... azaz, hogy, várjunk csak... a szívek??... no, voltak Istenhez emelkedő szívek is bizonyára, hanem „a kenyeret adó gazdák” arra a gazdag aratásra irányították szívüket, mely a *dekkungok* barázdáiból sarjad vértől kövéren számukra s — elkezdődött a muni-ció-gyártás, új gyárak alapítása s ezek nyomában az arany özönlése a „kenyeret adó gazdák” zsákjába. És ezalatt „Wodrow Wilson, mint az Egyesült Államok elnöke, magabaszállással és mindenki iránt való jóakarattal, imádkoztatott Istenhez, hogy adjon gyermekeinek ismét jóltevő békességet, állítsa helyre emberek és nemzetek között az egyetértést, mely nélkül e világon sem a boldogságot, sem az igazi barátságot, sem pedig az emberi szellem és munka jótékony gyümölcseit nem élvezhetjük”...

„S míg zeng a szó, mennyekbe szállva,

Tárca

Önismeret.

(Elmélődés a rajnonal mögött.)

Az életnek abban a döntő, szent pillanatában, mikor az eget, földet és vizeket benépesítő fajok millióinak egyike tudatára ébredt az élők köztársaságában elfoglalt kiváltságos állásának, egyszersmind érezte azt a felelősséget is, amely ólomsúllyal ránehezedett a lelkére, látván, hogy ő uralkodásra hivatott „a tengernek halain, az égen repdeső madarakon, a barmokon és mind az egész földön és a földön csúszó-mászó minden állatokon”: ugyanabban a pillanatban kezdetét vette az a tömérdék életet és halált igénylő roppant nagy munka, amely röviden szólva és lényegében is nem más, mint a teremtett világ megismerésére irányuló örök és ellenállhatatlan törekvése Ádám minden egyes ivadékának. — Szóval: megindult a világfolyamat s megkezdődött a világhistória. Valóban, a történelem korántsem az a sokféle, zagyva elem összeműködéséből, helyesebben össze-nem-működéséből származó komplikált erjedési folyamat, aminek oly hivalkodó előszeretet-

tel mutatja magát. Épen ellenkezőleg! Egyszerű összeismerkedési, vagy mondjuk így: bemutatkozási processzus az köztünk s a világtörvénynek bennünk és rajtunk kívül megnyilvánuló jelenségei között, a dolog természetéhez képest több-kevesebb surlódás, esetleg összekocódás kíséretében. S hogy a helyes megismerés s a történelmi fejlődés célravezető, zavartalan folyása tényleg mennyire elválaszthatatlan koeficiensei egymásnak, mi sem igazolhatja fényesebben, mint az a méltán gondolkodóba ejtő világjelenség, hogy míg az ó- és újkor, a maga nyílt, tiszta szemével, tárgyilagos vizsgálódásokon alapuló megismeréseinek szárnyán tagadhatatlan lendülettel emelte és emeli az emberiséget — Isten gazdag kegyelméből még mai napság is — a sóvárgott tökéletes és ártatlan lét felé, addig a középkor, a maga sem látni, sem hallani nem akaró dogmatizmusával, kilenc hosszú évszázadon át, annyira sem vette ki részét az Isten eljövendő országának honszerző munkájából, mint a virágzó májusi kertek fölött egy csöndes, enyhe tavaszi éjnek rövid vigyázása; mert az Isten országa felé vezető egyetlen ösvényt, a szabad gondolat, a józan vizsgálódás, az igazi tudás

dése sem bírta érvényétől megfosztani. A nagy események kellős közepében még hiányzik a tisztán művészi szempontoknak az a lehetősége, mely egyedül alkothat irodalmat. A Gyóni Géza versein, a Komáromi János búsuló kenyerésén és a Molnár Ferenc legújabb színpadi kísérletén kívül, a többi mind csak a régi sablonok alkalmazása. Ez a három is a Jelen hatalmas érzéseit, csak a régi úton, régi fogalmakkal, régi színekkel kerülgeti.

A politikai irodalomban, — bár ezt a cenzura sokkal nagyobb mértékben ellenőrzi, — egészen másként áll a dolog. Ennek a véres világpolitikai pernek ide-oda hullámozásában, a perben magában, melyet a világpolitika készített elő, érlelt meg és fog befejezni — a fegyverek, az argumentumok, — de a jövő óriási politikai feladatai és lehetőségei már a politikai irodalom egész világapparátusát is mozgásba hozták. Nem is okvetlenül a háború következményeinek, eredményeinek elképzelése, de a háború pusztá léte magában véve is beláthatatlan perspektívát nyit a politikus előtt.

Háborús, politikai irodalmunk leghatalmasabb, úgyszólván mindenkinek irányt szabó eseménye Friedrich Naumann német birodalmi képviselőnek *Mittleuropa* (Középeurópa) című könyve, mely óriási feltűnést keltett s a különböző áramlatok egész sorozatát szólaltatta meg.

Naumann tulajdonképen a háború által teremtett tényleges helyzet megrögzítését és történelmi ki-

építését veszi programmba, amikor Középeurópa szédítő gondolatát a szintérré dobja. A közösen viselt háború úgyszólván egymásba növesztette az államokat, miket eddig csak a szerződés fűzött egymáshoz, — oly egységet teremtett, mely minden theoretikus skrupulózitást megcsúfol. Szerinte lehetetlen, hogy a közös vérontásban egységgé kovácsolt népek a békekötés után az előbbi állapotba egyszerűen visszatérjenek, mert ez meghiusítaná történelmi hivatásuk betöltését s megfosztaná őket bámulatos erő kifejtésük minden nagyszabású és nagycélú gyümölcsétől. Egy *Überstaat*ra gondol, melyben — bár a Németbirodalom és szorosabban véve *Poroszország vezetésével*, — de szuverénitásuk teljességét megtartva, *gazdasági és katonai egységgé olvadnának össze Németország, Ausztria-Magyarország és azok az államok, melyeket a háború folyamán még nem tart célszerűnek e fejtegetések körébe vonni*. Hazája és monarchiánk minden életjelenségét bonckés alá veszi, hogy az akadályok elháríthatóságát is kimutassa. Nem feladatunk itt a kérdésben rejlő óriási államjogi akadályokat érinteni s egyáltalán nem kívánunk a kérdés meritumával foglalkozni. Mivel azonban ez a könyv úgy Ausztria, mint Magyarország viszonyainak ismeretében és főként e viszonyok megítélésében meglepő tájékozottságot árul el, már ez a körülmény a legteljesebb figyelmünket érdemli meg s méltó az ismertetésre.

A könyv egyik fejezete a hitfelekezeti és nemze-

telenek vallást tenni magukról a minden élők összes seregei: kezdve a bimbózó mykróban, föl egész Darwin Károlyig...

Amikor mindaz, — amit a fentiekben egyszerű szavakkal némi rendszerbe igyekeztem önteni, — áldozat füstjeként átszökik a lelkemen: egy sírgödör szerű sárgödör mélyén ülök s az élet örömei közül csupán a gondolat vigasztalása áll rendelkezésemre. Vállaimról csöpög az aludtvérszerű vörös iszap, mert sírvermem szűk s az élőhalottaknak még nem engedhető meg a négy szál, gyalúlatlan deszka-bölcső zavartalan kényelme, mely legalább elrejtene az anyaföld idejekorán tolakodó atyafiságos csókjai elől. Fölöttem a megvigasztalhatatlanul pityergő koraregeli égbolt; alattam és körültem pedig kisértetlen bánatának éjjel, nappal ránk pazarolt árja, melynek szennyes mélységeiről immár magasszárú csizmám sem eléggé magas mértéket venni. Salátává ázott pamut-gunyám minden kicsi moccnásra a legfinomabb hindu selyem, úri, meleg susogását hallatja s az én didergésre hangolt tagjaimon fagyos nyilallás suhan keresztül hallattára.

Fejem fölött el-elfittyen egy talián golyó. Odaát,

egy másik sárveremből hozzám hasonló félénk, szennyes, fáradt emberek lesnek rám és az én életemet is elkívánják a magukéért. Egyetlen bajtársam: a kötelesség, egy pillanatra sem tart vissza tőle, hogy oda ne adjam nekik...

És mégis élek!

Az ég, a föld, a víz, a levegő valamennyi gonosz manója összeesküdt porlandó testem ellen s egyre rágja-rágicskálja amúgy is lankadó életerőim rozoga börtönfalát...

És mégis élek!

A csont velőit is megbontó gyűlölségnek varangyos mérge fecskendi körültem a szörnyű halált s a poklot is megszegyenítő szenvedélyek gyújtójában vívom a létért való küzdelem soha még nem vívott tusait...

És mégis élek! — és „tudom“, hogy nem fogok meghalni.

Tudom! — mert örökös felettem Ő, aki erősebb a világelemek rajtam rágódó férgeinél és az emberi gyűlölség acélba-öntött zivataránál és — és parancsol azoknak. Ő az Erős, a Mindenható, az Atya, aki jobban szeret engem, mint amennyire önmagam képes vagyok rá.

tiségi helyzettel foglalkozik. E fejtegetések ránk vonatkozó részét óhajtjuk ismertetni s egynehány megjegyzést is kívánunk tenni rá.

Naumann fejtegetései e részben szorosán porosz-protestáns szelleműek. Elfogadja Treitschke-nek azt a fejlődési elméletét, mely egyenes vonalat von Wittenbergtől Berlinig, Luthertől Bismarckig s megállapítja, hogy *a különleges porosz államszellem*, mely a német birodalom megteremtését II. Frigyesen, Kanton, Hegelen keresztül biztosította, nem katolikus, de *protestáns* talajból fakadt. Ezzel szemben — úgymond — Ausztriát, mint a pápaság és a jezsuita-rend politikai kihatását szokták tekinteni. A földolog azonban, mely Németország és Ausztria-Magyarország közösségénél e részben szereppel bír, az, hogy a német és vele együtt a magyar protestantizmus ez esetben kisebbséggé csökken. Ezt a körülményt, mint a poroszságnak a nagy cél érdekében hozandó áldozatát jelöli meg, megjegyezvén, hogy veszedelem a dologban nincs, mert *amily gyenge a protestantizmus, mint egyház, ép oly erős, mint érzelmeiközösség*. A következőkben, miután főleg rólunk lesz szó, hevenyészett fordításban idézzük magát Naumannt :

„Az, ami nekünk, evangélikusoknak némileg nehézzé teszi a törekvést Középeurópa felé, a katolikusoknak ugyanezen mértékben megkönnyíti ezt a törekvést, de itt sem oly egyszerű a dolog, amint az csupán statisztikai szemlélet mellett látszik. Közép-

A minden poklok kénköves lángtengerének színen lebegő portestem romolhatatlansága így nem csoda többé, hanem a legtermészetesebb, a legkéz-zelfoghatóbb logizmus, amiben lehet, amiben könnyű, amiben tudok hinni szívem utolsó dobbanásáig.

... Valahonnan, valami barátságos fény meleg világa ömlik el lelkemen. S ebben a pillanatban oly bizonyos vagyok benne, hogy az ember valami elszakíthatatlan láncsal van odabilineselve *Óhózzá...* Vagyok! — tehát Néki is lennie kell, hogy gondot viseljen reám... Istenhez tartozom!

— Ime, az önismeretre vergődött ember a létért való küzdelem dandárjában.

Az égbolt olomszín kárpítja felsedezik s a lábaim mellett egyre emelkedő szennyárt ezüst tükörré varázsolja a legelső könnyes napsugár. Ráhajlok — s a vérfertős iszapörvények helyén, az áttört felhők ezüstös koszorújának kék hátterében már csak lankadt tekintetű, törődött arcomat látni.

Kelt a St. Michelen, 1916 március havában.

Ifjabb Szele György.

európa katolikusai messze vannak attól, hogy zárt egységet alkossanak. A pápai szék előtt megtalálják egységüket, egymás között azonban nem. Ausztriának és *Magyarországnak protestáns kisebbségét sokkal könnyebb magunkhoz csatolni*, mint a különböző nyelvű németbirodalmi és osztrák-magyar katolikusok egységét elképzelni. Hogy egyes fővonásokra rámutassunk, Magyarországon a katolikus klérus régi idő óta független és nem politikus abban az értelemben, mint a bécsi keresztyén szociálisták, vagy a kölni és a berlini centrum. *Magyarországon a többnyire kálvinista protestantizmus sokkal többet jelent ténylegesen, mint amennyire az a statisztikából látható* s az izraeliták erős térhódítása a képzetebb rétegekben szintén erősen hozzájárul a magyar birodalomnak a felekezeti pártoktól való megoltalmazásához. A klerikális politika tett bizonyos kísérleteket, de csak csekély sikerrel. Ausztria lengyel részében azonban a katolikus klérus, mint Orosz-Lengyelországban is, inkább lengyel nemzeti, mint általában katolikus, vagy középeurópaillag állami — és a saját külön útján halad. Ugyanez a helyzet ép úgy a horvát és általában a délszláv, mint a cseh katolicizmusnál. Ezek mind bizony még idegenek Középeurópa gondolatával szemben s jó idő szükséges hozzá, hogy ez az idegenség legyőzhető legyen...

... Eleve meg kell állapítanunk és ezt senki sem fogja fel másként, hogy egyházi és közoktatási kérdéseket nem lehet és nem szabad Középeurópa közös ügyei közé sorozni... Ezen a területen akkor van leginkább béke, ha nem beszélünk túlságosan sokat róla...

... Ezen a helyen, a hitfelekezetek és nemzetségek között kell egy szót szólnunk a *középeurópai zsidókról* is. A német birodalomban ők csak felekezetet jelentenek és súlyt helyeznek arra, hogy németek. A dunai monarchiában ez a kérdés sokkal bonyolultabb, mert itt nemcsak német, de lengyel, cseh és magyar zsidók is vannak és mert ezek *gyakran önálló nemzetiségként lépnek föl* és nemcsak a már meglévő népcsoportokhoz csatlakoznak. Ha egy galíciai zsidó Bécsbe költözik, ez nem mindig jelent annyit, hogy az egyúttal németté is válik. Hozzá még Ausztriának és részben Magyarországnak is keleti részein sokkal zsúfoltabb és népesebben élnek egymás mellett, összehasonlíthatóan egy külön kaszt, melynek saját szokásai, hivatása és nyelve van és egyáltalán nem akar a népegyvelegbe beolvadni. Sőt az osztrák politikai pártok hosszú jegyzékében fel lép a „*zsidó-klubb*“ kis pártcsoportja is, míg különben természetesen majdnem mindegyik többi pártban is vannak zsidók. Egész sorozata van a tekintélyes városoknak, melyekben a lakosságnak több, mint 50%-a zsidó, hol tehát a közigazgatást is köz-

vetlenül a kezökben tartják. Ilyenek: Rzeszov, Rawaruska, Brody, Zloczow, Tarnopol, Rohatyn, Stanislau, Kolomea (valamennyi Galiciában) és *Munkács Magyarországon*. Bécsben, Prágában, Krakóban a zsidó befolyás körülbelül olyan, mint Amsterdamban és a majnai Frankfurtban, lényegesen erősebb, mint Berlinben és Boroszlóban. Budapest pedig csaknem ott van, ahol Varsó, Odessza és Lodz. Ép azért helytelen volna, ha Középeurópa gondolatánál a zsidókat figyelmen kívül hagynók. Bizony, itt vannak és nagy a jelentőségük a hírlapoknál, gazdasági életben és politikában.

Amint látjuk, *Naumann* nagyjából helyesen tájékozódott felekezeti viszonyainkról. Vannak tévedései is. Hogy mindjárt a zsidóknál maradjunk, lehet, hogy Ausztria zsidóinál a nemzetiségi jelleg is szembeszökő, Magyarországon azonban ebben az éles formában erről nem lehet szó. Magyarországon sehol sem jelennek meg olyan tömegben, mint Ausztriában s az egyetlen adatképen odadobott *Munkács*on is csupán 44% a zsidók száma s nem haladja meg az 50%-ot, amint *Naumann* állítja. Az viszont igaz, hogy a közigazgatásra majdnem valamennyi városunkban a legerősebb indirekt befolyást gyakorolják, mert a képviselőtestületekben százalékarányukat rendszerint többszörösen meghaladó mértékben jutnak helyhez.

Nekünk azonban most a protestánsokról tett megjegyzésekre volna szavunk. *Naumann* protestáns szeme fölfedezi, hogy a magyar protestantizmus sokkal többet jelent annál, amennyi a pusztán statisztikai adatokból kitűnik. Így is van. Az a következtetés azonban, amelyet *Naumann* ebből levon s általában az a szög, melyből ezt a tényt megállapítja, hibás. Hogy ezt porosz felfogás mellett felekezeti szempontból tartja fontosnak *Naumann*, megértjük, méltányoljuk tehát azt a teljesen téves nézetet is, hogy a magyar nemzeti és közjogi idegenkedést Középeurópa gondolatával szemben könnyebben véli legyőzni a protestáns, mint a katolikus magyaroknál. Megértjük és méltányoljuk, hogy porosz-protestáns szemmel így látja és képzei a dolgokat, de egyúttal meg is állapítjuk, hogy téved. Téved, mert megállapítja ugyan, hogy nagyobb a jelentőségünk a valóságban, mint a statisztikában, de ennek okát nem kutatja.

Nézzük a statisztikát.¹ A magyar birodalom 20.886.487 lakosa közül református 2.621.329, evangélikus 1.340.143, unitárius 74.296. A protestánsok összes száma tehát az összes lakosságnak mindössze 19.3%-a. A magyar birodalom magyar anyanyelvű lakosainak száma 10.050.575. A reformátu-

sok és az unitáriusok a csak törtékben kifejezhető parányi kisebbségtől eltekintve, mindnyájan magyarok. Az evangélikusok nemzeti megoszlásáról biztos adataink nincsenek, azonban bátran föltehetjük, hogy az összes magyarországi evangélikusok 50%-a magyar. Ezek szerint a protestáns magyarok száma 3.365.696, tehát az ország magyarságának 33.5%-a protestáns. Ha pedig Horvát-Szlavonországokat kihagyjuk a számításból (s a nemzeti erőviszonyokról csakis így nyerhetünk helyes képet), a magyarság száma 9.944.627 s a keresztyén magyarságé, ha t. i. a 911.227 főnyi zsidóságot kikapcsoljuk, 9.033.400. Ebből 3.329.000 protestáns. Tehát a szoroson vett *Magyarország keresztyén magyarságának már 37%-a protestáns!* A protestánsok pedig egymás között — mint láttuk — úgy oszlanak meg, nagyjából számítva, hogy a magyar fajú protestánsok 82%-a kálvinista, 15%-a evangélikus és 3%-a unitárius.

Már ezek az egyszerű, száraz adatok is megvilágítják a kérdést. Ezért van Magyarországon nagyobb jelentősége a protestantizmusnak, mint az a statisztika felületes szemlélete mellett mutatkozik. Ezért. Mert a magyarság számarányában épen megkétszereződik a protestánsok száma s így, mint az uralkodó magyar faj ereje lép fel a protestáns erő. Ez mindenképpel azt is jelenti, hogy téved *Naumann*, ha azt hiszi, hogy a protestáns magyarság a protestantizmusa révén hamarabb lesz meggyőzhető, mint a katolikus. Hiszen, ha egészen sutba dobjuk a statisztikát, rájövünk, hogy még a 37%-os arányszám sem fejezi ki mindazt, ami a protestáns magyarságban van. Nem fejezi ki, hogy a magyarság ez a része 90%-ában nem hódítás, hanem az eredeti, a tiszta magyar fajta s nemzeti szempontból a világ legkonzervatívabb fajta, mely sziklakeményiséggel áll őrt a különleges magyar nemzeti érdekek mellett s féltékenyen őrizi a magyarság nemzeti önállóságának és történelmi szabadságának minden kicsi jelét is. Mindent kifejez különben, hogy az ortodox függetlenségi kerületek jórészt kálvinisták. S egyáltalán nem lehet arra számítani, hogy a magyarságnak ez a legkeményebb rétege minden közjogi skrupulusát föladja, csak azért, mert Poroszország protestáns.

Naumann látja, hogy eszméje útjában nálunk erős alkotmányjogi akadályok és évszázados, ropant erősen megalapozott nemzeti törekvések állnak, de számít arra, hogy meggyőzhetőek leszünk. Lehet. Különösen ha a kölcsönös fejtegetések során nemzeti fejlődésünknek kedvező megoldás találkoznék. Abban azonban mindenestre téved, ha arra gondol, hogy hiszen a szatmári béke után tömegesen vándoroltak ki protestáns magyarok Poroszországba s ennek alapján azt hiszi, hogy egy — bár protestáns eredetű centralizáció a magyar kálvinistákban túlságos lelkesedést ébresztene. Hiszen ne-

¹ A magyar szent korona országainak 1910. évi népszámlálása, Budapest. 1912.

künk épen abban van az erőnk, hogy mindenk fö-
lött magyarok vagyunk és csak azután protestánsok.

Szegedy Miklós.

Közélet

Nyílt levél a magyarországi református lelkészi statushoz.

Folyó évi április hó elején postabélyeg kelettel, Hornyánszky Viktor budapesti könyvkereskedő, magyarországi református lelkészi statusunk minden egyes tagjához s így hozzám is, egy brosurát küldött szét, amelyben lenyomatva tiszántúli református egyházkerületünk 627—915. számú határozatát, oly kommentárral kísérve currentálja azt, hogy énnekem, akinek interpellációja folytán keletkezett az a határozat, szó nélkül hagynom azt nem lehet.

Tiszántúli egyházkerületünk is mélyen van érintve a kommentárban, de eszem ágában sincs egyházkerületünk reputációja érdekében szót emelni s azt hiszem, egyházkerületünk is méltóságán alólnak tartja szóbaállani azzal a hangforrással, ahonnan a brosurá kiöblösödött. Én azonban az egyén, noha csak olyan vagyok, mint buborék a víz színén, nem hallgathatok; épen azért, mert buborék vagyok; nem engedhetem, hogy rövid életemet, amit az Úr kegyelme tartogat számomra, olyanféle árnyalatok borítsák be, mint aminővel Hornyánszky Viktor elhomályosítani akarja.

Azt mondja a kalmárszellemű brosurá, hogy nem akar véleményt mondani egyházkerületünk határozatáról és mégis megállapítja, hogy azon állítás, mely szerint a debreczeni zoltár *újabbán olcsóságát illetőleg is jobb más kiadásnál*, a tényeknek meg nem felel.

Interpellációm, illetve határozati javaslatom folyamán ez az állítás az én ajkamon hangzott el s került tiszántúli egyházkerületünk elé. S Hornyánszky Viktor állítása szerint én a tényeknek meg nem felelőt positivum gyanánt állítottam a tiszántúli egyházkerület előtt; és így *hazudtam és álnok lelkűséggel félrevezettem az illusztris testületet*. Ezt a perfid állítást Hornyánszky Viktorhoz, mindjárt a brosurá vétele után írott magánlevelemben már határozottan visszautasítottam s visszautasítom itt a nyilvánosság előtt azzal a világos kijelentéssel, hogy *hazudni*, a tényeknek meg nem felelő beszéddel vagy állítással, még kis jelentőségű dolgokban sem szoktam félrevezetni senkit. Elmúlt hatvan évem s itt-ott 40 évi lelkészkedésem, egész nyilvános és magánéletem Isten és emberek előtt bizonyosság arra nézve, hogy a Hornyánszky Viktor-féle beárnyékolásra legkevésbé sem szolgáltattam okot.

A kérdéses zoltár-ügyben is utána néztem a becsületes, érdeknélküli törekvésű polgári lélek scrupulizálásával a dolognak s amit állítottam: az Hornyánszky Viktor úr megfelel a tényeknek. Dehát a Hornyánszky által lenyomatott összehasonlító árjegyzék mégis mást beszél, mondhatja valaki. Ám szíveskedjék azt nekem elhinni minden lelkészársam, hogy az egész dokumentálás ignotos fallit, notis est derisus.

Mert a kérdés facitja tulajdonképen az új iskolai kötésű zoltár-typuson nyugszik. A többi typusnál a kiállítás eltérő árnyalatai szabják meg a zoltár forgalmi értékét, ahol tehát csak műszaki értékelés döntheti el, melyik olcsóbb, melyik drágább. Egyházkerületünk közgyűlésén is, mint legforgalmasabb kiadás, az iskolai kötésű zoltár állott homlokterben, e körül forgott a vita és itt, erre vonatkozólag, a közvetlen szemlélet, a közvetlen, alapos összehasonlítás után állítottam ép s állítom most is, „*hogy a debreczeni zoltár újabbán olcsóságát illetőleg is jobb más kiadásnál*“, minőségét tekintve is, olcsóságát nézve is. Erről az egyházkerületünk közgyűlésén jelenlevők mindnyájan szintén közvetlen meggyőződést szerezhettek, mert én in natura bemutattam mind a debreczeni, mind a Hornyánszky-féle kiadás egy-egy példányát, minekutána ismertettem mind egyik anyagának minőségét is.

S a dolog valójában így áll:

Az iskola-kötés ára a Hornyánszky 1915 novemberben kibocsátott jegyzéke szerint is 1 kor. 20 fill., azzal a különbséggel, hogy jegyzéke szerint nála *félvászonba* van kötve (szíveskedjék ki-ki a *félvásznat* megjegyezni), míg ugyanebben az árban a debreczeni zoltár *egész vászonkötés*. Mit jelent ez? Azt, hogy a debreczeni zoltárnak a sarka is, a fedele is vászonburkolatú, a Hornyánszky-félének pedig csak a sarka van vászonnal borítva, a fedele pedig csak préselt-papír. Szíveskedjék most már megítélni bárki, hogy nem igazán mondtam és mondom-e, hogy a debreczeni zoltár újabbán olcsóságát illetőleg is jobb más kiadásnál?!

Mert bizonyos az, hogyha a legnagyobb mennyiség az iskolás növendékek számára készült kötésből kél el és e legfontosabb kötésnek teljesen egyforma az ára, de míg a debreczeni kiadás *erős*, az iskolai használatra *alkalmas vászonkötésben* kerül forgalomba, addig a Hornyánszky-féle kiadás saját bevalása szerint is *félvászonba* kötve, tehát papír-fedéllel árusítatik — ezért drágább és rosszabb amannál.

Dehát a Hornyánszky-féle 1 koronás zoltár mit jelent? Tisztán csak porhintést, kalmár élelmességet. A Hornyánszky jegyzékében 1 korona árban felvett konkurrens-kötés ugyanis egy, pusztán a szemnek tetszetős, de egyébként *vajmi gyöngye* kiállítású kötés; ami nem is lehet másképp; mert hát ki fogja el-

binni még Hornyánszky Viktornak is, hogy az egész vászonkötést olesőbban árusítja, mint a félévvaszonkötést?!

Ime, mindebből megítélheti lelkészi statusunk, hogy ki akar másokat tévútra vezetni, én-e, vagy Hornyánszky Viktor?!

S ezzel be is végezhetném nyílt leveletem. De legyen szabad még rámutatnom arra, Hornyánszky Viktor reprodukálván a debreczeni zsoldár bizományos cégének a *viszontelárusító*hoz intézett köriratát, az elárusítóknál ezzel is azt a célt akarja elérni, hogy úgy tüntesse föl, mintha a debreczeni zsoldárok ára a privát vásárlókkal szemben emelkedett volna. Holott az épen nem áll. Hiszen tudja meg mindenki, aki talán még nem tudja, hogy a debreczeni zsoldár árát nem a bizományos cég szabja meg, hanem a debreczeni városi tanácsal egyetértőleg a tiszántúli egyházker. elnöksége, illetve zsoldár-bizottsága.

Igy ismerheti meg ki-ki — ha eddig még nem ismerte — igaz valójában Hornyánszky Viktort, aki úgy csattogtatja fogait a debreczeni zsoldárra, hogy szinte elriad tőle minden gyöngé szívű halandó. De ne legyen ily gyöngé szívű egyetlen lelkészársunk sem, aki a tiszántúli egyházkerület nagy érdekét kézszebb szíven hordani, mint a Hornyánszky Viktor kalmár zsebét. Egyházkerületünk nagy kulturális célt szolgálhat a debreczeni zsoldárral, míg a Hornyánszky-féle csak azt, hogy az udvari könyvnyomdász úrnak több jusson karomvastagságú kivonatokra.

Innen datálódik minden, még az is, hogy Nos Franciscus-t pirulás nélkül lenyomatja Hornyánszky a maga zsoldárjában Budapesten, holott az kimondja, hogy a zsoldár nyomásának privilegiuma — kizárólag Debreczené.

Sapientia sat.

Nagyrábé, 1916 április hó. Szives tisztelettel:

F. Varga Lajos.

Tizenkilenc évvel ezelőtt, va gyis tünődés a második negyedév elején.

Lapunk 1897. évfolyamának hatodik lapján B. L. tollából ezt olvastuk:

„Szerencsénk, hogy... vannak előkelő világi férfaink között olyanok, akik egész életükkel megmutatták, hogy egyházunkhoz való ragaszkodásuk nem szereplési viselkedés, vagy más mellékes érdekből, hanem benső vallásos érzületből és egyháziasságból származik.

De... szemrehányásunk... igazolására egy jelentéktelenek látszó... tényre hivatkozhatunk.

Senki sem tagadhatja, hogy egyházi és tanügyi sajtónk legkevésbé épen a protestáns világi elemtől számíthat jelenleg támogatásra. A lelkészi- és tanítói-

kar tartja fenn túlnyomó részben a protestáns időszaki sajtóorganumait és irodalmi vállalatokat és pedig fenntartja nemesak erkölcsi és szellemi támogatásával és munkájával, hanem anyagi áldozatával is. E körből telik ki úgy az írók, munkások, mint az előfizetők száma. Pár évvel ezelőtt magunk tettünk kísérletet az iránt, hogy lapunk számára megnyerhessük kiváló, országos nevű világi férfaink erkölcsi támogatását, megkérvén őket, hogy egy-egy fontos kérdésben ne resteljenek irányt mutatni egyházi lapjaink hasábjain is, aminek messzeható, üdvös következményei lehetnének. Hiszen Zichy Nándor, Eszterházi stb. grófoknak nem derogál belépni a katolikus írói gárdába! Az eredmény az lett, hogy többnyire még válasza sem érdemesítették a mi szereplő nagy uraink; sőt sokan még az előfizetéssel sem tartják szükségesnek támogatni a lapot. Ennek pedig aztán nem mi adjuk meg annyira az árát, mint inkább közügyeink. Mi küzdünk, amíg lehet; aztán belátva azt, hogy magasabb célokat a legyőzhetetlen közöny miatt meg nem valósíthatunk, menekülünk. hogy ha maradt még időnk a munkára, önmagunk számára dolgozhassunk. De a közügy végtelen károkat szenvedhet azáltal, hogy olyan elemek határoznak annak kérdéseiben, amelyek egyházi életünk mozgalmait, szükségait, általában egyházunk közviszonyait nem ismerik, ennélfogva azok fontosságát kellőleg mérlegelni nem tudják s felületes információkra kénytelenek támaszkodni. Meggyőződésünk szerint világi embereink az egyházi sajtó mozgalmainak figyelembe vétele nélkül egyházi érdekeinknek hasznos és lelkiismeretes szolgálatokat a legritkább esetekben tehetnek.

Hogy miként állunk a Debreczeni Protestáns Lappal, a tiszántúli ev. ref. egyházkerületben épen a világi elem támogatására nézve, arra vonatkozólag engedjenek meg nekünk t. olvasóink egy kis személyeskedéssel vegyes, de tanulságos statisztikát.

Egyházkerületünk 13 egyházmegyéjében futólagos számításunk szerint van 71 világi tanácsbíró. E tanácsbírák közül összesen 15-öt találunk a Debreczeni Protestáns Lap előfizetői sorában. Minthogy ilyen kevesen vannak, akik ezt az áldozatot meghozzák s ennyi érdeklődést közügyeink iránt tanúsítanak: megérdemlik, hogy névszerint fölemlítsük őket:.....

Sőt mehetünk tovább is. Négy egyházmegyének érdemes gondnokait sem sikerült eddig lapunk elfogadására megnyerhetni“. És így tovább.

Mi ezúttal nem hozakodunk elő nevekkkel, csak a múlta mutatta, rideg tényként regisztráljuk, hogy bár egyházmegyéink érdemes gondnokait most általában előfizetőink sorában tisztelhetjük, mindamelllett a csaknem két évtizeddel ezelőtt fölmutatott adathoz képest határozott visszaesést jelent az a

körülmény, hogy az azóta bizonytalannal nem kevesbedett tanácsbírák közül nem 15, hanem csak nyolc az előfizetők. Többi világi előfizetők száma sem haladja meg ama lelkészek számát, akik — bár egyházuknak hivatalból jár a lap — mégis a maguk személyére megrendelték.

Viribus unitis!

Tudomány

Jézus történeti létezésének legújabb megtámadása.

(Folytatás és vége.)

A modernisták egy ellenvetését kell még fölemlítenünk, mely Gj.-nál is keresztülcseng, mely mint az előbbi is, csak olyanokra van hatással, kiknek nincs képzetük ama kor valóságos viszonyairól. — Tacitus az egyedüli bizonyosság Jézus létezésére! Nos, az ifjabb Pliniust kellene még mellé, illetve elébe tenni. De hát csak pogányok szerepelhetnek, mint bizonyosságok a kereszttyénségre nézve?

Gj. Marcion hatalmas vallásos szelleméről beszél (429. lap). Miért hisz tulajdonképen Marcion történeti létezésében, ami mégis nem érdekelt oldalról még sokkal kevésbé s később nyer bizonyosságot, mint a Jézusé s Pálé? A hiteles páli levelek szerzőjének nincs-e több igénye a hatalmas vallásos Génius elnevezésre, mint Marcionnek?

De hogyan képzelhető el ennek négy nagy levele, mint hamisítvány? A negatív kritika könnyen elbánik azokkal, holott kötelessége volna, a hamisítás feltételéből kiindulva, ezeket a leveleket egyenként megmagyarázni s a hamisító személyét megfoghatóvá, vagy legalább is elgondolhatóvá tenni a nagy-szerű raffinaltsággal, miként gondolta ki gyülekezeteit hibáival s előnyeivel, miként gondolta ki a különös alkalmakat az írásra, anélkül, hogy valamilyen képen kiesnék szerepéből. De mivel Gj. s theologusai meg sem kísérelték s annyival kevésbé oldották meg azt, hogy az állítólagos alpált a Krisztus-mithosz vallástörténetében részére kijelölt helyen felfoghatóbbá tegyék, mint a valóságos Pált azon a helyen, melyen mindezt áll, úgy a páli 5—7 fővel igaz hitelességét a bevehetetlen erődök egyikének merem jelölni. A régi irodalomban alig van oly irat, mely az utánozhatatlanság és a szilárd hitelesség bélyegét erősebben magán hordaná, mint a páli főlevelek s ezek hitelességével Jézus alakjának valódisága is biztosítva van.

Gj. egyébiránt őszintén bevallja, hogy kételyei kevésbé az újtestamentumi iratokból nőnek ki, mint inkább annak a kereszttyénséggel parallel menő, illetve azt időileg megelőző vallásos fejlődés csodálatából, melynek gyökeréből való hajtás a kereszt-

tyénség is. Gj. azon válságmisztériumokról beszél, melyeknek ölében mindinkább világosabban látja a kereszttyénség keletkezését is, amely periferiális diasporákban s nem személyi, Jeruzsálem-centrikus; vagy hogy amellet ezt is elismerné, mely esetben lehetne beszélni arról, mennyiben érezhetők Pálnál a periferiákról jövő befolyások s mennyiben éreztetik magukat a későbbi, agnosison áthatott catholicismusban, mely tételt azonban tovább fejtegetni nem is érdemes, midőn Gj. és barátai egyik lábukkal szilárdan állanak: a keleti megváltás után epekedő misztériumokkal, de a másik lábukkal nem állanak szilárdan: a személyes Jézus vallásával. Az újabb valláshistorikusok sarkalatos tévedése abban áll, hogy azt, ami történetileg a leghatározatlanabb — a válság-misztériumok — operációjuk alapjául választják s határtalanul túlbecsülik; azt pedig, ami alapos kritikai munka után viszonylagosan biztosabb, az újtestamentumi okmányokat, figyelmen kívül hagyják. Gj. is arról az égő válságszükségről, az egész antik világ epekedő idvezítő-váradalmáról, azokról a titkos szülési fájdalokról, azokról a pusztán vallási lázképződésekről beszél lelkesen, melyektől Jézus történetének összes elemei (!) hemzsegnek s melyek végül a szenvedő s feltámadó közvetítő-istenember mithoszáat ezen állandó alakban szülték.

Minden egyes szava túlzás! Mint fanatikus hívő s nem mint józan történetkutató tüntette föl Gj. azt a vallásos világot, melyet a nyomorúságos Attis- és Adonis-misztériumok s az ógnosztikus varázs jellemznek. És miután ideálját így megistenítette, a kereszttyénségre nem kevés tisztességet hoz, amidőn azt ezen gondolat- és érzelem-mocsárból emeli ki. Mindekelőtt pedig megnyugtat, hogy az első császárság minden vallására s vallásos mozgalmára hasonló anyaföldet, hasonló keletkezési módot és formát vitathat.

Talán az a narkotikus hatás, melyet az egalité ideálja a modern theologusokra gyakorol, a döntő mozzanat a tényeknek oly vastagon ellentmondó teoriának elterjedésére a kereszttyénség előállítását illetőleg. Egy témát ismernek az általános vallástörténet helyett; a válságszükség: mithosz egy meghaló, ismét feltámadó Istenről; a mithosz törekvése, hogy magát megszemélyesítse, hogy a történelemben magára szilárd alakot vegyen. Nos, ezt a témát akkor mindenütt alkalmazni kell, ahol egy égi lény válságáról, meghalásáról s feltámadásáról van szó. S hogy a legrégebb evangéliomok épen nem tudnak semmit sem egy meghaló Istenemberről, hogy a megfeszített Pál sem gondolta soha, mint Istent, meg nem téveszti őket. A téma előtt a történelemnek meg kell hajolnia; Manu alakja épen úgy áldozatul esik annak, mint a Jézusé; a következetesség Mohamedre is hasonlót követelne.

Amíg csak a vallásfejlődés egyformaságába, „törvényszerűségébe” vetett tévhit uralkodik az emberek közt, addig az ábrándozástól meg nem szabadulnak. Mivel alapos és messzeható forráskutatás a látszólag hasonló formák különbözősége iránt való érzéket élesíti, mivel a hivatott szakférfiak régen egyezőleg ítélnék abban, hogy nincs veszedelmesebb dolog, mint idegen mértékek, normák és témák alkalmazása, kivált oly óvatosan kezelendő, komplikált jelenségre, mint az első század keresztyénsége, nem szükség aggódnunk tartós kár miatt, melyet a dilettáns túlbuzgók okozhatnak.

A theologusra nézve a legelszomorítóbb e küzdelemben az, hogy ismételve látja, hogy ott künt mily kevés respektussal vannak újtestamentomra irányuló munkájának szerfeletti nagysága és nehézségei iránt. A modern vallástörténetíró álláspontja semmivel sem jogosultabb, mint az építőiróké, kik más oldalról isteni bizonyosságot képviselnek, amikor a tartózkodó elővigyázat és a valószínűség fokainak finom érzékkel való nuanszírozása önmagától értetődő kötelesség.

Györtelek.

Juhász László,
református lelkész.

Halottaink

Finkey József miskolci nyugalmazott gimnáziumi tanár, életének 90. évében, március hó 20-án elhunyt. Temetése 22-én volt; a gyászos háznál dr. Tüdös István püspök imádkozott, a sirnál Szabó Barna tanár tartott búcsúbeszédet. Az elköltözött férfiú hosszú, buzgó nevelői munkájával jeles szolgálatot tett a hazának. A Sárospataki Református Lapokban (107. k. l.) kegyeletes és méltó emlékeztést olvasunk róla, melyet Csik Dániel miskolci főgimnáziumi vallástanár írt.

Orosz Jenő nógrádverőcei lelkész, a drégelypalánki református egyházmegye volt esperese, életének 59., házasságának 29. évében, 18 évi szenvedés után, március hó 25-én csendesen elhunyt. Temetése március 27-én volt.

Csáki István tószegi lelkipásztor életének 57. évében, 29 évi lelkészi szolgálat után, március hó 27-én meghalt.

Balogh József kispesti hitoktató segédlelkész március 27-én, 27 éves korában, házasságának 3-ik évében elhunyt.

Tóth Benő nagykorösi református főgimnáziumi tanár 42 éves korában, tanári működésének 22. évében, hosszabb szenvedés után, március hó 31-én elhunyt. Folyó hó 2-án temették nagy részvét mellett.

Jenei Gyula nagyadorjáni tanító hősi halált halt. Legyen áldott emlékeztük!

Különfelek

Hollandia.

Pártoskodás miatt kétfelé szakadt a zsidóság és vele együtt az előbb egységes salamoni királyság is ketté vált: lón Izrael és Juda. Ez a meghasonlott két testvérország ott volt a világoralomra törekvő két nagyhatalom, úgymint Assyria és Egyiptom szomszédságában.

Izrael azonban mihamar hűtlenné lett az igaz Istenhez és minthogy bűneivel rászolgált: az Úr büntető ostoraként Assyria végig suhintott rajta, úgy, hogy nem ismeré meg őt többé az ő helye. Izrael, a nagyobb testvér, alámerült az enyészett hullámaiba.

A telhetetlen világoralom be akarta nyelni a kisebb Judát is, de ez hiven kitartott az igaz Isten mellett, aki csodálatos módon meg is segítette népét és megoltalmazta az idegen birodalom megszállhatatlan seregei ellen. A körülzárt s már-már meghódolásra kész Jeruzsálem falai alól szégyenszemre, pironkodva vonult el Assyria.

Nem a másik világhatalom, Egyiptom segített Judán, hanem az Úr, akinek szemei előtt az Egyiptomok és Assyriák minden dicsősége csupán füstölő gyertyabél.

És amíg Juda hiven, szív szerint bizott az Úrban: meg is állott a helyén szírtként, rendületlenül.

Igy tanít az Írás és a történelem. Reméljük, hiszszük, hogy ezt igazolja szemünk láttára a jelen is, hogy okuljon belőle a jövő is.

Az Úr az igazak erőssége a háborúság idején.

□

Protestáns irodalmi est. A M. P. I. T. debreczeni köre folyó hó 8-án délután 5 órakor tartja első felolvasó-estélyét a következő műsorral: 1. Énekel a kollégiumi kántus. 2. Elnöki megnyitó, tartja Dr. Erdős József egyetemi theologiai tanár. 3. „Világi papok” címen értekezik dr. Kun Béla egyetemi tanár. 4. Hammerstaedt János zongoraművész előadja: a) Bach J. S. Fantazia dal, d-moll; b) Schubert F. Allegro assai; c) Burchardt M. Rondó fis dur. 5. Énekel a kollégiumi kántus. A debreczeni kör, valamint az estély iránt nagy az érdeklődés.

A debreczeni egyházmegye folyó hó 5-én tartotta tavaszi közgyűlését, melyen a reformáció 400. évfordulójának megünneplésére hoztak határozatokat. Ezek közül a fontosabbak: Az október 31-ikét követő első vasárnap minden templomban délelőtt ünnepi istentisztelet, ezt követőleg egyházközségi diszközgyűlés, délután pedig vallásos ünnepély tartassék. Minden templom belső falán a reformáció jubileumát megörökítő eméktáblát helyezzenek el. A konvent emlékiratot szerkesszen, amelyet az egyház-

községi díszközgyűlésen mindenütt felolvassanak és jegyzőkönyvbe foglaljanak. Írják meg népies nyelven Kálvin, Luther, Zwingli életrajzát. Kívánatosnak tartják, hogy a debreczeni egyetem theologiai fakultásán állítsák fel a reformátorok tanszékét, a theologusok számára emlékaipíványt létesítsenek, fejlesszék a protestáns irodalmi társaságot, bibliatársulatot és nagy református nyomdát szervezzenek, fejlesszék a budapesti árvaházat s alkossanak központi egyházfentartási alapot. Támogatják a budapesti egyházközség mozgalmát, mely arra irányul, hogy a fővárosban új monumentális templomot s központi református intézményeket építsenek. Az egyházmegye viszont a maga erejéből átveszi a berettyóújfalui polgári iskolát. Ennek intézésére egy bizottságot küldtek ki. Ezzel örökíti meg a maga részéről a négyszázados jubileumot.

A református próbaénekeskönyv, a Budapesten tartott énekügyi bizottság munkáinak eredményeként nemsokára el fog készülni a városi nyomdában.

Lelkészbeiktatás. A monostorpályi gyülekezet újonnan választott lelkipásztora, Szász Imre, folyó hó 2-án foglalta el állását. Az aktuson részt vettek debreczeni jó ismerősei és barátai közül is többen, akiknek jelenléte emelte az alkamiság bensőségét. Beköszöntő egyházi beszéde, melyet 1 Ján. 4, 7. alapján tartott, mély hatást gyakorolt a teljes számban egybeseregelt hívőkre. Szép reményekkel és bizodalommal nézünk az ifjú lelkész működése elé, akit beköszöntője alkalmából dr. Baltazár Dezső püspök úr üdvözlő sürgönnyel tüntetett ki, áldást kívánván reá és gyülekezetére.

Az erdélyi egyházkerület tavaszi közgyűlése 1916 április 29-én kezdődik. A közgyűléssel egyidejűleg lelkésszentelés is lesz.

Kitüntetett tábori lelkész. A Budapesti Hírlap március 26-iki száma közli, hogy érdekes kitüntetés érte Papp Géza tábori lelkészt, aki előbb az északi, majd a délnyugati harctéren teljesített tábori lelkészi szolgálatot. Jenő királyi herceg monogramjával és címerével ellátott emlékgyűrűvel ajándékozta meg és megengedte, hogy Papp Géza legújabb könyve, melynek címe: *Egy tábori lelkész harctéri naplója*, ezzel az ajánlási fölirattal jelenjen meg: Jenő királyi herceg, ő császári és királyi fenségének, az összes délnyugati fegyveres erők főparancsnokának legmélyebb hódolattal ajánlva. Az illetékes parancsnokság iratában a többek közt az olvasható, hogy nevezett ezt a kitüntetést minden tekintetben megérdemelte. Papp Géza előbb máramarosszigeti vallásánár, majd nagylaki református lelkész volt, jelenleg Nagyváradon teljesít tábori lelkészi szolgálatot, neve az egyházi irodalomban közismert s már több országos pályadíjat is nyert.

Vörös-Kereszt kitüntetések. A debreczeni Vörös-Kereszt-egylet folyó hó 1-én kapta meg a központtól azoknak a névsorát, akik a háború folyamán kifejtett hazafias munkásságukért kitüntetésben részesültek. A kitüntetettek közül minket közelebből érdekel dr. Baltazár Dezső püspök, akinek a tiszti díszjelvényt, dr. Kun Béla és dr. Ferenczy Gyula, akiknek a hadiékítményes másodosztályú Vörös-Kereszt díszjelvényt; Sass Béláné, Karai Sándorné, dr. Ferenczy Gyuláné, Koncz Aurélné, Petzkó Ernő és Sesztina Jenő, akiknek hadiékítményes Vörös-Kereszt díszéremet adományozott Ferencz Salvator főherceg. A megérdemelt kitüntetésekhez őszintén gratulálunk.

Hatásos beköszöntő. Kovács Antal, a sepsi református egyházmegyének új esperese, székfoglaló beszéde kapcsán ezer koronás alapítványt tett a sepsiszentgyörgyi kollégiumi tápintézet javára. Elismerésre méltó szép áldozat.

A debreczeni Testvér-egyesület március hó 31-én délután tartotta meg évi közgyűlését.

A hevesnagyunsági egyházmegye tavaszi közgyűlése május elején lesz Túrkevéen.

Dr. Körösi Kálmán kollégiumi ügyész, a Debreczenben létesítendő Vörös-Kereszt kórház javára 1000 koronás alapítványt tett. A nemes gondolkozású emberbarát cselekedete méltó dicséretet érdemel.

Jótekonycélú műkedvelő előadás Penyigén. Orosz Kálmán református segédlelkész vezetésével és buzgólkodására a harctéren elesett s a háború következtében meghalt penyigei illetőségű katonák neveit megörökítő „Emléktábla” költségeinek fedezésére, Penyigén, folyó évi március 19-én jótekonycélú előadás volt a község háza nagytermében. — A „Hymnus” elénklése után Orosz Kálmán megnyitó beszédet tartott, melyet énekszámok, szavatelatok, felolvasások s egy nagysikerű szindarab előadása követték. A minden tekintetben jól sikerült estély tiszta jövedelme 73 korona volt, mely rendtelési céljára fordított. — Felülfizettek az ünnepélyen: Bakó László 9.— K, Jármy Mihályné 4.20 K, Jakab Antal református lelkész 3.— K, id. Szabó György 2.40 K, Jármy Albertné, Szabó Gergelyné 2.20—2.20 K, Jármy Béla 1.40 K, Kaufmann Ilonka, Bakó Ferencné, Csatári Eszter, Papp Ferenc 1.20—1.20 K, Weisz Heléna 80 fill., Böcsi Ilonka 60 fill., Tóth Andrásné 40 fill., Szilágyi Lajos 20 fillér.

A nagyenyedi református Bethlen-kollégium főgimnáziumának igazgatósága kéri az érdekelteket, hogy a kollégium volt tanulóinak a háborúban való bármínemű tevékenységéről tudassák a kollégiumot.

Amerikai testvéreink a Református Hiradó február 17-iki száma szerint holnap, április 9-én, fog-

ják felavatni új templomukat és iskola-épületüket. Az Úr kegyelme legyen az új alkotásukon!

Eltévelyedés. A háború folyamán az egyház kebelében is mutatkozik eltévelyedés. Nyilvánvaló bizonyossága ennek egy francia bibornok imádságának következő részlete: „Emelkedj föl, óh Uram, Istenünk és szórd szét ellenségeinket, akik megtámadták Egyházad legidősebb leányát. Ők megesküdték Egyházad pusztulására és szétrombolására és ennek romján akarják az eretnekséget és a tévedést dicsőíteni“. Az ilyen hang ellen erélyesen tiltakozik nemcsak a szövetséges, de a semleges országok katolikus sajtója is, különösen azért, mert ez ima elmondásáért negyvennapos bűcsüt engedélyez a francia bibornok. E—i K.

Németországban a Deutsche Gesellschaft zur Bekaempfung der Geschlechtskrankheiten erősen folytatja céljának megfelelőleg a küzdelmet, amely minden nemzet keretén belül aktuálissá lett a jövő tisztaságának megmentése érdekében. Ez a jelenség azt mutatja, hogy mint a történelem tanúsága szerint eddig minden háború, úgy ez is, néhol való kivételtől eltekintve, az erkölcs némi elvadását okozta.

Unió Bulgáriában. A bolgár nép kersztyénné létele óta mindig ingadozott Kelet és Nyugat között. Az 1860-as és 70-es években közel állott ahhoz, hogy a katolicizmussal uniónál, ámde az orosz és angol diplomácia ezt megakadályozta. A görög keleti bolgárok most újra közelednek a római egyházhoz s ha az unió létrejön, ez első nagy ténye lesz a közép-európai katolikusok részéről megindult ama külmiszióknak, amelyre hazánk katolikusai is ugyancsak szervezkednek.

Pályázat koszorú-füzetekre. A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság nyílt pályázatot hirdet *Koszorú* című népies, vallásos kiadványsorozatának 1916. évi tíz füzetére. Követelmény: erőtéljes, vallásos elbeszélések, magyar hithősök életrajza, keresztyén

jellemképek, hiterősítő traktátusok. A belső és külső misszió hithőseinek életrajzai szintén pályázhatnak. Tartalmi tekintetben az a főkellék, hogy evangéliumi erő nyilvánuljon a füzetekben. Alaki szempontból a tősgyökeres magyar nyelv és a népszerű előadás a főkivánalom, hogy a nép és a gyermek is épüléssel olvashassa őket. Egy füzet terjedelme egy kis nyomtatott ivnél rövidebb és másfél ivnél hosszabb nem lehet. A kiadásra elfogadott dolgozat tiszteletdíja kis ivenként ötven (50) korona s a kiadott dolgozat a M. P. I. T. tulajdona lesz. A pályázat nyilvános, jelítség levélke nem szükséges. *Beadási határidő június 30.* A dolgozatok a Társaság titkárához (Budapest, Deák-tér 4. sz.) küldendők. A Társaság legutóbbi választmányi ülésének határozata alapján az ifjúsági irodalom megindítása érdekében olyan munkákat is elfogadunk, amelyek a serdültebb ifjúság vallásos nevelésének célját szolgálják. Budapest, 1916 március havában. *Raffay Sándor*, a M. P. I. T. titkára.

Szerkesztői üzenetek.

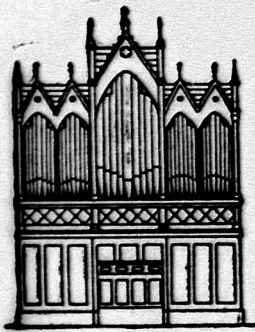
S. E. Nagybánya. Miért a hosszú hallgatás? Még a sustákat megköszönő levélre sem kaptunk választ, sem ellenkritikát. Pedig már a második susták is elkelve.

T. J. Körösladány. Az ígért tudósítást várjuk.

G. S. Tyukod. Az ügyet befejezettnek tekintjük. Tovább füzése elmergesítést eredményezhetne, ami pedig nem célja egyikünknek sem.

G. Sz. M. Tiszabecs. Jövő számunkban jön.

Tartalom: Andrassy K., A kényeretadó gazda. — Megyeri M., A hitfelekezetek és „Közép-európa“. — Tárca: ifj. Szele Gy., Önismeret. — Közélet: F. Varga L., Nyílt levél. — Tizenkilenc évvel ezelőtt. — Tudomány: Juhász L., Jézus történeti létezésének legújabb támadása. — Halottaink. — Különlék. — Szerkesztői üzenetek. — Melléklet: Hivatalos Értesítő 15. szám.

3--10.

RIEGER OTTÓ

gőzüzemre berendezett és a kir. udvar orgonagyára. — Hazánk legnagyobb orgonájának, a király orgonájának (koronázási templom) alkotója.

BUDAPEST, X., Szigligeti-u. 29. * Császári és királyi udvari szállító. —

A bécsi, párisi, pécsi stb. kiállításon kitüntetve. Kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légnomású oszlopszervező (pneumatikus), tartós, nemes hangú orgonákat szállít.

40 év óta 2000-nél több orgonát szállított, közte a „KIRÁLY ORGONÁJÁT“, amely mű ezidő szerint hazánk legnagyobb orgonája. 60 változatú villanyerőre berendezve.

Orgona javításokat és hangolásokat a legmérsékeltebb árban teljesít. Orgona jókarban tartását elvállalja. Katalógussal, tervezetekkel és rajzokkal kívánatra díjmentesen szolgál.

RIEGER orgonagyára 40 évi fennállás óta 2000 orgonát szállított.

HIVATALOS ÉRTESSÍTŐ.

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.
1870—1916. szám.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye és egyházak nagytiszt.
Espereseihez és Lelkészeihez.

A harangok hadi célokra való igénybevétele tárgyában múlt év augusztus hó 23-án 4088. sz. a. kelt körlevelemmel bevezetett akció immár annyira előrehaladt, hogy a harangoknak a hadvezetőség által leendő átvétele f. hó 24 (huszonnegyedikétől) kezdődőleg megkezdhető lesz.

Örömmel állapíthatom meg, hogy a vezetésem alatti egyházak kivétel nélkül átértvén és mélyen érezvén az állami érdekeknek a jelen időkben szükséges hív szolgálatát az áldozatkészség tekintetében, jogosnak érzem azon reményemet, hogy a harangoknak a hadiszolgáltatási törvény alapján való igénybevétele mellőzhető lesz s a harangok térítés ellenében való átengedése akadálytalanul fog keresztülvitetni.

Azért a szükséges intézkedéseknek a rendelkezésükre álló idő keretében való sürgős előkészíté-
helése érdekében, a további megfelelő intézkedések megtétele és *mihez tartás végett közlöm* a tervbe vett akció végrehajtására vonatkozóan a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Úr márc. hó 21-én 4316. eln. és f. hó 3-án 4897. eln. sz. a. kelt intézvényei alapján a következőket:

A katonai parancsnokság a harangok leszerelésének és átvételének keresztülvitelével egy tisztet, népfőlkelő mérnököt, vagy katonai hivatalnokot fog megbízni. A katonai parancsnokság e képviselője oly utasítást nyerend, mely szerint a harangok levétele a hadügyminiszterium által a katonai parancsnokságoknak megküldött kimutatások alapján eszköz-
lendő, mely kimutatásokban a legeminensebb vallási érdekek, valamint a művészeti, illetve a történelmi műemlék szempontjából meghagyandó s így az átvétel tárgyát nem képező harangok (színes) zöld tintával vannak megjelölve.

E kimutatások alapján a katonai parancsnokság képviselője érintkezésbe lép (f. hó 24-ike után) az illető lelkésszel, illetve helyettes-lelkésszel, miközben a leszereléssel kapcsolatos építési és egyéb műszaki teendőknek a helyszínén való megbeszélhetése és megállapíthatása végett a hadvezetőség részéről a harangok leszerelésével megbízott vállalkozó is tartozik jelen lenni.

A vállalkozónak kötelessége lesz a harangok le-

szerezése közben az épületeken netán okozott károknak saját költségén a katonai parancsnokság által megállapított időn belül eszköz-
lendő helyreállítása. Erre nézve felhívom a Nagytiszteletű Lelkész urak figyelmét, hogy a harangok levétele következtében esetleg beálló károkat és pedig a netalán később észlelhetőket is, egy év leforgása alatt az illetékes katonai parancsnokságnál okvetlenül jelentsék be, mert a hadügyi kormányzat intézkedése folytán a vállalkozó szavatosságára egy év állapított meg s ezen idő letelte után a hadvezetőség ebbeli köte-
lezettsége önként szűnik meg.

Az átvétel céljából a harangok pontos súlya arra alkalmas időpontban a katonai parancsnokság képviselője által a lelkész, vagy helyettes-lelkész jelenlétében állapítandó meg. Könnyen elválasztható alkatrészek, amelyek anyaga rezet nem tartalmaz (haranglábak, harangnyelvek stb.) nem fognak átvétetni s így az átveendő haranggal nem mérlegelendők. Ellenben a haranggal együtt mérlegelendők az abban beolvasztott alkatrészek, ha azok réztartalommal nem is bírnak (a harangnyelv felakasztására szolgáló gyűrű stb.).

A harangok átadása, illetve átvétele jegyzőkönyvileg eszköz-
lendő. A vonatkozó jegyzőkönyvbe a következő adatok lesznek felveendőek:

- a) a helység megnevezése, amelyben az illető templom van és a templom közelebbi megjelölése;
- b) az átvett harangok száma;
- c) azok súlya;
- d) a kilogrammonként 4 koronában megállapított egységár alapján járó térítési összeg;
- e) azon katonai hatóság megnevezése, amely az átvett harangokért járó térítési összeget a lelkészi hivatalnak kiutalja.

A jegyzőkönyv három eredeti példányban állítandó ki s mind a három példány a lelkész, vagy helyettes-lelkész és a katonai parancsnokság képviselője által irandó alá. A jegyzőkönyv két példánya a lelkész, vagy helyettes-lelkésznél marad, aki annak egyik példányát illetékes espereséhez haladéktalanul felterjeszti, a másodikat az egyházi levéltárban elhelyezi, a harmadik példányt pedig a katonai parancsnokság képviselőjének adja át.

A nagytiszteletű Esperes urak az egyházmegyék területéről begyűlt jegyzőkönyvekből az azok rovatai szerint készült összesítő kimutatást készítenek s azt a lehető legrövidebb idő alatt felterjesztik hivatalomhoz. Az átadási jegyzőkönyveket pedig az egyházmegyei irattár gondos őrizetében tartják vissza.

A leszerelési munkálatokat a nagyobb helységekhben kezdik meg. Ahol pedig különböző vallásfelekezetek templomai vannak, ott a harangok leszerelése lehetőleg egyidejűleg fog eszközöltetni.

Egyben tiszte ettel megjegyzem, hogy a harangok leszerelésével jelentkező összes költségeket a hadvezetőség viseli. Ugyancsak felel az egyházakkal szemben a fentjelölt korlátok között mindazon károkért, melyek a harangok leszerelésével az épületekben netán okozhatnának. A harangok kiszállításáról ugyancsak a hadvezetőség fog gondoskodni.

Ezek szerint az egyházakat a harangok levételével semminemű költség sem fogja terhelni. Az egyházak a kilogrammonként 4 korona egységárral számított térítés egész összegét megkapják, de ezeken felül természetesen semmiféle igény ez ügyből folyólag részükről támasztható nem lesz.

A befolyó térítési összeg, mint új harangok beszerzésére és felállítására szolgáló külön alap gyümölcsözően, megfelelően kezelendő.

Amennyiben egyes harangokról, amelyek felirásokat, vagy öntési jegyeket tartalmaznak, lenyomatok, vagy fényképfelvételek készítése kívánatnék, a katonai parancsnokságok képviselői utasítatni fognak, hogy erre az illető harang elszállítása előtt a lehetőséghez képest alkalmat adjanak.

Egyben már most felhívom Nagytiszteletet figyelmét, hogy a harangok levételének, vagy elszállításának, szóval átadásának idejében a jelen idők diadalmas eseményeit, áldozatos cselekedeteit, Istenhez hívogató jeleit megfelelően méltató egyházi beszéd tartassék. Nem feleslegesnek, de kívánatosnak tartom, hogy a harangok búcsúztatása alkalmából társadalmi téren is oly jótékony célú, esetleg magát a harangalap fejlesztését szolgáló ünnepélyek, összejövetelek, estélyek stb. tartatnának, melyek vonatkozásaiknál, lélekreható erejüknel fogva, alkalmasak arra, hogy emlékezetessé és a vallásos érzést nevelővé tegyék a hívek nagytömege előtt a jelen eseményeit.

Atyafiságos szeretettel:

Debreczen, 1916 március hó 29-én.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

1882—1916. szám.

Nagytiszteletű Lelkész Urak!

A „Magyar Élet- és Járadék-Biztosító Intézet”-nek Bogyó Samu kir. tanácsos, matematikai szakértő által készített számításait Murányi János budafoki református lelkész előttem bemutatván, azokból arról győződtem meg, hogy nevezett intézetnek úgy díjtételei, mint az ezekkel összefüggő biztosítási ajánlatai a lehető legmesszebb menő kedvezményeket nyújtják lelkész társainknak, akiknek lelkén fekszik

esaládjaik jövőendő ellátása és emberileg lehető biztosítása. A díjtételek a lelkészekre nézve akként vannak megállapítva, hogy a „Magyar Élet- és Járadék-Biztosító Intézet” a rendesen, körülbelől 25—30%-ot kitevő üzleti költségről és haszonnól is velük szemben eleve lemondott, úgy, hogy a lelkészek kizárólag csak a tiszta biztosítási, illetőleg járadékösszeget fizetik, ami minden más intézettel szemben nekik a fent számjelzett 25—30% előnyt nyújtja. Emellett gondoskodás történt aziránt is, hogy a lelkészek befizetései, feleségeiknek, a biztosítási összeg esedékessé válása előtt esetleg bekövetkező elhalálozásuk esetén, minden levonás nélkül, teljes összegükben visszatéríttessenek. Végül minden fölmerülhető kockázattal szemben a legnagyobb kezességet nyújtja az Intézetnek amaz eljárása, hogy biztosításait a legmegbízhatóbb európai viszont-biztosító intézeteknél viszont-biztosítja.

Tisztelettel kérem Nagytiszteletűségedet, méltóztassék teljes bizalommal fogadni a Magyar Élet- és Járadék-Biztosító Intézetnek Nagytiszteletűségednél teendő egészen reális, de egyszersmind altruistikus ajánlatát.

Atyafiságos szeretettel:

Debreczen, 1916 április hó 5-én.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

1858—1916. szám.

Valamennyi Egyházközség Nt. Presbitériumához!

A Győrött székelő katonai Rokkantházi Bizottság katonai rokkantak részére menházat készülni létesíteni Győrött. Ez a menház otthont fog nyújtani azoknak a hősöknek, akiket a véres harctereken hazájuk védelmében szerzett sebesülésük vagy betegségük a további nagy életküzdelemre harc képtelenné tett. Bár el fognak múlni a szent fájdalmú sebek, s el fognak múlni a háború lélekgyötrő emlékei is, itt fognak járni, kelni körülöttünk, s szemünk láttára fogják tengetni nyomorúságos életüket azok a szerencsétlenek, akiket a nagy világegés tüze megfogott. Ezek számára szándékozik hajlékot építeni a fent nevezett Bizottság. Az építés költségeinek összegyűjtése céljából művészi kivitelű plakettet készített, amely egyik oldalán boldog emlékü martíromságot szenvedett királyi nagyasszonyunknak, Erzsébet királynénknak képét viseli. A plakett ára darabonként 3 korona.

Felhívom az egyházak nagytiszteletű Presbitériumait, hogy a hozzájuk küldendő plakettek jószívú vételével fenti Bizottságot gyönyörű céljának megvalósításában segíteni méltóztassanak.

Atyafiságos szeretettel:

Debreczen, 1916 április 4.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

Kimutatás a sebesült és beteg katonák vallásos iratokkal való ellátására begyűlt adományokról:
 Kisvarsányi egyház 10 K. Nagyváradai egyház 200 K. Körösszakáli egyház 3.16 K. Tiszamogyorósi egyház 15.42 K. Árpádi egyház 35 K. Békésgyulai egyház 162.48 K. Furtai egyház 10 K. Máramaroszigeti egyház 40 K. Balmazújvárosi egyház (német) 22 K. Balmazújvárosi egyház (magyar) 192.74 K. Fugyivásárhelyi egyház 20 K. Biharvajdai egyház 5 K. Vásárosnaményi egyház 50 K. Alsóittebei egyház 36.82 K. Biharnagybajomi egyház 23.40 K. Fülöpösi egyház 22.54 K. Kántorjánosi egyház 20 K. Debreczeni egyház 450 K. Szentesi egyház 300 K. Újfehértói egyház 70 K. Sárrétudvari egyház 85.79 K. Dobozi egyház 65.45 K. Kakszentmártoni egyház 15 K. Kállósemjéni egyház 10 K. Orosházai egyház 30 K. Kisújszállási egyház (előbb 216.60 K) 30 K. Szarazberekai egyház 21.44 K. Földesi egyház 104.04 K. Hegyközszáldobágyi egyház 16.20 K. Géresi egyház 20.46 K. Berettyóújfalvai egyház 300 K. Szamosszegi egyház 31.66 kor. Belényessonkolyosi egyház 10 K. Körösjánosfalvai egyház 8 K. Hérmánszegi egyház 4 K. Kötégyáni egyház 50 K. Nagykerekii egyház 20.50 K. Tiszaszöllösi egyház 30 K. Belényesújlaki egyház 43 K. Igazfavai egyház 35.38 K. Köröskisjenői egyház 15 korona. — A már kimutatott 9436 K 46 fillérrel együtt: **12,060 kor. 94 fillér.** — A Hivatalos Értessítő 12-ik számában Kisújszállási egyház adományaként nyugtázott 17.— K kizárólag Nagy István lelkész úr gyűjtése egy vasárnapi evangélizáló órán és 15—20 ember adománya.

Futó András,
 püspöki titkár.

Pályázat

a németperegri cseh nemzetiségű református leányegyház előkönyörgő orgonista-kántortanítói állására. Javadalom az egyház pénztárából 1400 korona évnegyedes előleges részletekben, amelyhez járul — ha ez kieszközölhető lesz, — a szolgálati éveknél megfelelő államsegély. Lakás kerttel, melléképületekkel.

Kötelessége a mindennapi tankötelesek magyar nyelven tanítása és ha férfi tanító választatik meg, az összes előkönyörgő orgonista-kántori teendők teljesítése, amelynek díjazásául a stóla és az egyetemes adóalap segélyéből megállapítandó kántori fizetés illeti meg. Év. vallású férfiak és ref. vallású nőtanítók is pályázhatnak, ha valamelyik szláv nyelvet birják, továbbá tanítói oklevéllel bíró segédlelkészek, akiktől a szláv nyelv ismerete és az orgonázási képesség nem kívántatik meg. Az állás legkésőbb július 1-én elfoglalandó. Pályázatok Szondy Géza kisperegi (Arad m.) ref. lelkész urhoz küldendők 1916. évi május 1-ig.

Pontos és legjobb

Órák

5 évi jótállás mellett!

Egyházi szentedények,

úrvacsorai kelyhek, osztó-tányérok és borkancsók, keresztelő-kannák és medencék, ékszerek, evő-

Arjegyék
 2000 rajza
 ingyen és
 bermentve!
 Pontos ki-
 szolgálás!
 Jutanyos
 árak!

készletek valódi 13 próbás ezüstből és 1. rendű alpacc-ezüstből, jubileumi dísz tárgyak részletfizetésre is!

Javításokra és vidéki megrendelésekre különös gondot fordítok

Polgár Kálmán

**műorás és ékszerész, a ref. egyházak szállítója
 BUDAPEST, VI., Teréz-körút 5., I. emelet.**

BÉKÉS LAJOS

Debreczen, Piac-utca 46-ik szám.

Telefon 304. szám.

Kalap, fehérnemű, úri-divat és szabó üzlet.
 Készít férfiruhákat, felöltőket a legjobb kivitelben, valamint teljes úri kelen-gyékert mérték után.

Most jelent meg!

MENNYORSZÁG KAPUJA

Imádságok konfirmált és felserdül: ifjak és leányok számára.
Írta: **SZOLNOKY GERZSON.**

A hivatott ima író nagy hiányt pótol ezen könyvecske megírásával. — Van e kis zsebkönyvben a hétköznapi, vasárnapi, bűnbánati és ünnepi imádságokon kívül több alkalmi imádság is az ifjúság életében előforduló fontosabb alkalmakra és kedélymozzanatokra.

Ara a **168 ol'ra** terjedő $12\frac{1}{2} \times 8\frac{1}{2}$ cm. nagyságú, **zsebbe tehető** könyvnek **díszes kemény vaszonkötésben** 1 korona 20 fillér. — A nagy-tiszteletű Lelkészi Karnak **10 példány** megrendelésénél darabját **96 fillér**, **25 példánynál 90 fillér**, **50 példánynál 84 fillér**, **100 példánynál 78 fillér**, **1000 példánynál** darabját **66 fillér** kedvezményes áron szállítjuk. **Kapható:**

HEGEDÜS és SÁNDOR

protestáns irod. könyvkiadóhivatalában. **DEBRECZEN.**

GEBAUER KÁROLY és TSA.

ELSŐ DEBRECENI TEMETKEZÉSI INTÉZET.
(KOSSUTH-UTCA 2-IK SZÁM.)

Debreczen szabad királyi város legrégebbi temetkezési vállalata. Alapított 1868. évben

Elvállal temetések rendezését Debreczenben, valamint az ország bármely részében, a legmagasabb kivánalmaknak megfelelő kivitelben.

Kegyeletteljes pontossággal végez exhumálást, hulla szállítást minden országból vagy a harc-tér bármely részéből, előre megállapított leg-szolidabb árak mellett.

Állandó gyári raktár:

Minden kivitelű érc, fa, selyem, bársony, bronzirozott és fényezett koporsókból, dús választék művirág és ércz koszorúkból.

Sürgőny cím: Gebauer temetkezési intézet Debreczen.

Telefon: nappal 103-ik szám, éjjel 60 szám.

Temetések megrendelése éjjel is elfogadtatik.

Lelkész és vallástanár, tanár és tanító urak rendeljék meg és terjesszék a hívek és a tanítványaik között az

ÉBRESZTŐ

képes keresztyén szépirodalmi, családi és ifjúsági havi folyóiratot.
Szerkeszti:

Megyericsy Béla.

Előfizetési díja egy évre **2 kor.** Az **Ébresztőnek** minden keresztyén családnak és minden keresztyén ifjúhoz el kell jutnia, hogy a nemes szépirodalom szárnyain minden olvasójának lelkébe bevigye a keresztyén magyar nemzet hatalmas gondolatát.

Előfizetéseket elfogad és mutatvány-számot ingyen küld a kiadóhivatal: **Budapest, VIII., Főherceg Sándor-utca 28.**

A „HANGYA”

a Magyar Gazdaszövetség fogyasztási és értékesítő szövetkezete bármely községbe költségmentesen küldi ki megbízottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazításért a „Hangya” igazgatóságához: Budapest, IX. Közraktár-utca 34. sz. A „Hangya” kötelékében az 1915. év végén 1300 fogyasztási szövetkezet működött, amelyek összforgalma 60.000,000 korona volt.

Földmívelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el. □□